

VYZNÁVÁM JEDEN KŘEST NA ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ

Jan Štefan

ICH BEKENNE EINE EINIGE TAUFBE ZUR VERGEBUNG DER SÜNDEN
Veranlašt durch die neueste Taufdebatte in der EKBB bietet der Prager Systematiker (1958), der sich als lutherischer Barthianer versteht, eine komprimierte Tauflehre an. Im Unterschied zu seinen barthianischen Lehrern ist er der Meinung, daß das nachkonstantinische Zeitalter in Tschechien noch nicht angekommen ist. Deswegen bezieht er die KD IV/4-Taufkritik auf evangelische Kirche der Gegenwart. Er selber sieht in der Kindertaufe die uneigentliche und abgeleitete Form der christlichen Taufe, die nur bei der praktizierten Taufdisziplin relativ verantwortbar ist. Die prinzipielle Annahme der Möglichkeit der Kindertaufe hält er für das Erkenntniszeichen der Reformationskirchen. Dogmatische Kindertaufverweigerer weist er in die Baptisten- Gemeinden ein; bei Wiedertäufern befürchtet er spätere Wiederholung ihrer Erwachsenentaufe.

0. *A právě jeden z nich (z těch taxikářů)...,
vzábly a jaksí nevědoucí,
zda žije o přestávce nebo je
na dovolené či v důchodu,
se tě zeptal, zda Ježíš Kristus
byl vůbec pokřtěn... Víte,
pokřtěn jako dítě!
„Jak mladé je vaše dítě?“ řekl jsi.
„Něco přes dva roky,“ řekl.
„Dejte je pokřtít!“ řekl jsi...*

Vladimír Holan, *Nová zed'*, ze sbírky *Předposlední* (1968–1971)¹

0.1. Byl jsem pokřtěn jako dvouměsíční nemluvně. Neznám z vlastní zkušenosti touhu, natož pak potřebu vyžádat si zopakování svého křtu. Při římskokatolické vigílii velikonoční noci jsem se několikrát zúčastnil obnovy křestního slibu. Když jsem při zájezdu farářů ČCE do Svaté země spatřil americké ladies vstupovat do Jordánu, pocítil jsem znechucení podobné tomu, jaké zřejmě prožívá český evangelík při pohledu na pozdviženou

¹ Ponejprv knižně in: *Sebrané spisy VIII*, Praha 1980, s. 123, posléze in: *Sebrané spisy V*, Praha 1982, s. 274.

monstranci v oblacích kadidla. Nikdy mi nepřišlo na mysl přestoupit k baptistům. Jako seniorátní vikář ČCE jsem děti křtil s rozpaky, jako farář svého sboru jsem – nikoli programaticky, nýbrž shodou okolností – pokřtil několik dospělých, ale žádné dítě. Kdybychom měli děti, zřejmě bych podlehl přání své ženy a dal je pokřtít.

0.2. Jako luterský teolog jsem zavázán Augsburským vyznáním (1530) o křtu učit: 1. „...že jest nezbytný (k spasení) ... a že mají býti křtěny (i) děti...“ a 2. (proto) odsuzovat „novokřtěnce, kteří zavrhuji křest dětí a tvrdí, že děti dosahují spasení beze křtu“.² Jako stoupenec **Karla Bartha** jsem si osvojil jeho kritiku „zvyku, resp. zlozvyku křtu kojenců“ jako „hluboce ne(po)řádné křestní praxe“.³ Jak luteránem, tak barthovcem jsem se ovšem stal na základě vlastní volby.

0.3. Tento článek není systematicko-teologickou studií, která by vznikla z mé potřeby otevřít locus *De baptismo*. Jako člen **Poradního odboru teologického SR ČCE jsem se několikrát zúčastnil rozhovorů se svými mladými spolubratry odmítajícími křtít nemluvňata, účinkoval jako jeden z protagonistů panelové diskuse na toto téma, pořádané studenty bohosloví a přednášel o křtu na dvou pastorálních poradách evangelických duchovních. Své stanovisko nechci a ani nemohu nikomu vnucovat. Nezamýšlím nic více – ale také nic méně – než umožnit čtenářovi/čtenářce jeho/její vlastní teologicky kvalifikované rozhodnutí. Předpoklady, z nichž při tom vycházím, jsou následující:**

a) rozhodnutí ve věci křtu nepadá ani na poli novozákonní teologie (jako prostá aplikace novozákonního nálezu do současné situace), ani na poli teologie praktické (jako pragmatické shrnutí našich momentálních zkušeností se křtem dětí a dospělých), nýbrž uprostřed mezi oběma na poli teologie systematické, a to:

b) jako rozhodnutí, jemuž předchází obeznámení se jak s alternativou křtu nemluvňat, tak s alternativou křtu dospělých, a s jejich implikacemi a konsekvencemi (při čemž si ovšem nemyslím, že by důslednost byla první a poslední ctností teologovou);

² Čes. překlad podle Rudolfa Šimši, *Augsburské vyznání* in: *Čtyři vyznání*, Praha 1951, 53–110, s. 70. Německý text neobsahuje ‚k spasení‘ a přidává ‚i‘ a ‚proto‘ a novokřtěnce charakterizuje slovy: „...kteří učí, že křest dětí není správný“. *Die Ausburgische Konfession / Confessio fidei* in: *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche* (=BSLK, 1930), lic. 7. göttingenského vyd., Berlin 1978, 31–137, s. 63, lat. 1–3/něm. 1–10.

³ *Die kirchliche Dogmatik* (=KD) IV/4. *Die Lehre von der Versöhnung. Das christliche Leben (Fragment). Die Taufe als Begründung des christlichen Lebens*, s. XI + 213.

c) jako dílčí rozhodnutí, jež mohu zdůvodnit v celku své teologie, jež mne však zároveň neblokuje v rozhovoru s jinými rozhodnutími v jiných teologických konceptech;

d) jako aktuální rozhodnutí zde a nyní, v postkomunistických Čechách na konci druhého tisíciletí po Kristu.

1. Rekognoscace terénu: křest napříč teologickými disciplínami

1.0. Religionistika

1.0.1. Boží voda

Český evangelický čtenář čte udiven v *Menším katechismu Dr. Martina Luthera* (1529), že křest je „voda do Božího příkazu pojatá a se slovem Božím spojená“.⁴ Ve *Větším katechismu* (1529) by se dočetl, že křest je „voda, do slova a do příkazu Božího pojatá a tímto tak posvěcená, že není ničím jiným než Boží vodou (Gotteswasser)“.⁵

1.0.2. Svátostný realismus

Oblibuje-li spíše moderní teologii, mohl by se dát přesvědčit velkým luterským teologem konce moderny **Paulem Tillichem**, že je na čase, aby se protestantismus post-protestantské éry otevřel nepodezíravě kladnému vztahu k přírodě a k přirozenému světu vůbec a vykročil cestou obnovy svátostného realismu.⁶ Postmoderna s sebou jistě přináší nebezpečí novopohanství se vším jeho náboženským synkretismem. Ekologický účet, vystavený církevními i necírkevními ochránci stvoření celé židovsko-křesťanské antropocentrické kultuře a civilizaci, je ovšem položen především před reformovaný protestantismus.

1.0.3. Kosmický dosah křtu

O ekumenickou dimenzi obohacuje soběstředného (západo)Evropana *Limský dokument Komise pro víru a řád SRC* (1982): „Při slavení křtu by

⁴ *Der kleine Katechismus / Catechismus minor* in: BSLK 499–527, s. 515, něm.26n/lat.1–2; B. B. Bašus ovšem toto místo překládá volně: „obmytí vodou nařízené božím přikázáním a se Slovem božím spojené“. (*Menší katechismus Doktora Martina Luthera* in: M. Luther, *O dobrých skutcích*, 148–159, s. 157).

⁵ *Der große Katechismus / Catechismus maior* (=GK IV) in: BSLK 543–733, s. 693, něm.33–36/lat.14.

⁶ Paul Tillich, *Natur und Sakrament. Vortrag, gehalten auf der Berneuchener Konferenz im September 1928* (1928), pův. in: *Religiöse Verwirklichung* (Berlin, 1930), nyní in: *Der Protestantismus als Kritik und Gestaltung. Schriften zur Theologie I. Gesammelte Werke VII*, Stuttgart 1962, 105–123.

měla být brána vážně i symbolika vody a její význam by neměl být umenšován“; jen tak totiž může vyniknout pozapomenutý „význam křtu nejen pro lidské bytosti, nýbrž i pro celý kosmos“.⁷

1.1. Biblická teologie Starého zákona

1.1.1. Předobraz křtu

Pro případnou starozákonní teologii křtu mají rozhodující slovo příkazy rituálního očišťování (např. *Lv 11–15 + Nu 19*) a prorocké zaslíbení budoucí očisty (např. *Ez 36,25nn*).

1.1.2. Analogie s obřizkou

Dogmatika tradičně upozorňuje na analogii mezi židovskou obřizkou a křesťanským křtem; tuto argumentaci, známou dávno před reformací,⁸ oblibuje reformovaná teologie.⁹

1.1.3. Judaistické paralely

Mezi křesťanským křtem a ponornými lázněmi kumránských esejců či křty prožidovských sympatizantů nebyla prokázána žádná přímá nebo nepřímá souvislost.

1.2. Biblická teologie Nového zákona

1.2.1. Křest Janův – křest Ježíšův

Je takřka jisté, že se předvelikonoční Ježíš přiznal k Janově „*křtu pokání na odpuštění hříchů*“. Je vysoce pravděpodobné, že sám byl **Janem Křtitelem** pokřtěn (*Mk 1,9–11 par*) – ovšem až jako dospělý, na začátku svého veřejného působení, nikoli, jak by tomu chtěl ve své pozdní básni Vladimír Holan, jako dítě, při vstupu do života, kdy byl obřezán. Je značně nepravděpodobné, že by sám křtil (jinak *J 3,22 s opravou J 4,2*). „*Pokusy zakotvit křesťanský křest před Ježíšovým ukřižováním a před velikonoční v životě historického Ježíše v sobě mají všechny do jednoho cosi teologicky*

⁷ *Křest. Večeře Páně. Ordinance. Dokumenty ekumenické konvergence*. Čl. 18. Čes. vyd. Praha 1983 jako zvláštní otisk z *Křesťanské revue* (KR L/1983), Praha 1983, ss. 5n.

⁸ *List Maiores Ecclesiae causas* papeže Innocence III. Ymbertovi, biskupu v Arles, z roku 1201. *Denzinger – Schönmetzer, Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum (=DS)*, editio XXXVI, Freiburg im Breisgau 1965, DS 780.

⁹ Nejbiblicistněji postupuje Eduard Böhl, který ve své *Dogmatik. Darstellung der christlichen Glaubenslehre auf reformirt (sc.) – kirchlicher Grundlage* (Amsterdam 1887) traktuje protestantské svátosti pod názvy: § 78 *Obřizka a křest* a § 79 *Pesah a sv. večeře Páně*.

¹⁰ Erich Dinkler, *Die Taufsaussagen des Neuen Testaments. Neu untersucht im Hinblick auf Karl Barths Tauflehre*. In: *Zu Karl Barths Lehre von der Taufe*, Gütersloh 1971, 60–153. ss. 134, 66.

utrápeného a historicky neuspokojivého. – Křesťanský křest předpokládá ukřižování a vzkříšení“.¹⁰

1.2.2. Takzvané ustanovení křtu

Na rozdíl od večere Páně, pro niž máme tři synoptická ustanovení vložená evangelisty do úst předvelikonočního Ježíše, nemáme dochováno žádné obdobné ustanovení křtu z úst pozemského Ježíše. Oba texty křestního příkazu – *Mt 28, 19n* a *Mk 16, 15n* – evangelisté vkládají do úst povolikonočnímu Kristu. (Obvyklé dogmatické a zejména liturgické upřednostňování prvního a upozaďování druhého je dáno *matoušovskou* trojiční formulí; dnešní letniční teologové naopak dávají přednost (*deutero*)*markovskému* textu pro jeho sepětí víry a křtu.) Pokud bychom přece jenom chtěli – spíše dogmaticky, než historicky – mluvit o ustanovení křtu nazaretským Ježíšem, museli bychom za synoptickou křestní perikopu s Karlem Barthem považovat Ježíšův vlastní křest v Jordáně (*Mk 1, 9–11 par*) – pokud ovšem nechceme s Wernerem Elertem za quasi-křestní perikopu vydávat *evangelium puerorum* (*Mk 10, 13–16 par*).

1.2.3. Křestní teologie Nového zákona

Křestní teologii Nového zákona tedy tvoří zejména příslušná místa z epistol. Křest je v nich uváděn do souvislosti s celým Ježíšovým životem, s jeho smrtí a zmrtvýchvstáním. Nepřeslechnutelný je parenetický kontext, opět s Karlem Barthem: etický rozměr křesťanského křtu. Právě systematického teologa by měla zaujmout jednak pluralita novozákonních křestních formulí (někdy postulované jesuologické by představovaly – jako křest ve jméno člověka – pro ranou církev *contradictio in adiecto*, srv. *1K 1, 13. 15*): **christologické**: v Krista (*Ježíše*); ve jménu / jméno Pána Ježíše / (*Pána*) *Ježíše Krista*;

trinitární: ve jménu / jméno Otce i Syna i Ducha svatého,

jednak pluralita novozákonních křestních soteriologických paradigmat:

- (1) Bůh Otec – člověk hříšník: např. *odpuštění hříchů, očistění/ obmytí od hříchu*;
- (2) Bůh Kristus Ježíš – křesťan: *umírání, pohřbení a vzkříšení s Kristem, svléknutí starého Adama a obléknutí Krista*;
- (3) Bůh Duch svatý – křesťan: *přijetí Ducha svatého, obnova z Ducha, znovuzrození, narození shůry*.

„*Takřka je možno říci, že tato rozmanitost chápání (křtu) představuje kompendium celého evangelia“.¹¹*

¹¹ Werner Elert, *Der christliche Glaube. Grundlinien der lutherischen Dogmatik* (1940), 3. vyd. Hamburg 1956, s. 446.

1.3. Historická teologie

1.3.1. Křtila novozákonní / raná církev dětí?

Historická otázka, odkdy lze počítat s křtem dětí, dosud nebyla a na základě dostupného materiálu sotva kdy bude rozřešena. Misijní křty celých domů / domácností, o nichž nás zpravuje evangelista Lukáš ve *Skutcích apoštolských*, lze interpretovat jak pedobaptisticky, tak (ana)baptisticky. Mlčení Nového zákona lze vykládat jako svědectví ve prospěch samozřejmě předpokládaného křtu nemluvňat (ať už v analogii k proselytskému křtu u křtu dětí rodičů ke křesťanství přistupujících, nebo v analogii k obřizce u křtu dětí křesťanských rodičů). Nesporně více ovšem váží poukaz na ireverzibilní pořadí: *zvěstování – víra – vyznání – křest*, které svědčí pro vyznavačský křest. Mimo pochybnost je skutečnost, že se vždy jedná o křest do výběrového společenství, nikdy o zařazení do křesťanské společnosti. „*Církev nekřtí všechny dosažitelné děti, nýbrž pouze děti křesťanských rodičů nebo rodičů ke křesťanství přistupujících... Nekřtí děti jako děti, nýbrž jako syny a dcery křesťanských rodičů, jako členy křesťanského „domu“*“.¹² Případné odkládání (dospělého) křtu – extrémně až na smrtelné lože – není motivováno odmítáním křtu dětí, nýbrž skrupulózně moralistním perfekcionismem.

Ať už církevní historie rozhodne jakkoli, v nesektářském, tj. nebiblistním protestantismu platí: (1) Nový zákon dosvědčuje i takovové úkony církve, které církev později opustila a na jejichž znovuzavedení dnes nepomyšlí. (2) Církev v průběhu staletí začala praktikovat celou řadu aktivit, které nelze (přímo) legitimovat z Nového zákona a jichž dnes přesto nehodlá zanechat.¹³

1.3.2. Křty národů

Skutečným rouháním novozákonního křtu jsou kolektivní či reprezentativní křty celých národů v podobě násilné nebo nevědomé christianizace. V české krásné literatuře 19. století nalezneme jak jejich oslavu (Jaroslav Vrchlický / Antonín Dvořák: *Svatá Ludmila*, 1886), tak jejich zesměšnění (Karel Havlíček Borovský: *Křest svatého Vladimíra*, 1876, nedok.).

¹² Paul Althaus, *Die christliche Wahrheit. Lehrbuch der Dogmatik* (1947), 6. vyd. Gütersloh 1962, s. 553.

¹³ Tak pro luterskou i reformovanou teologii správně tvrdí Otto Weber, *Grundlagen der Dogmatik II*, (1962), lic. vyd. Berlin 1977, s. 668. Např. Willy Marxsen upozorňuje na fakt, že nekatolické církve nepraktikují navzdory *Jk 5, 14* pomazání nemocných olejem a necharismatické církve navzdory *Mk 16, 18c* nevzkládají uzdravovatelsky ruce na nemocné. (*Darf man kleine Kinder taufen? Eine falsche Fragestellung*, Gütersloh 1969, s. 18n)

1.3.3. Dilema reformace

Reformátoři bojují za správný vztah svátostí a Slova, svátostí a víry na dvou frontách: na frontě **protipapežské** proti nemístnému umenšování Slova a víry ve jménu svátostí, na frontě **protikřtěnecké** proti nemístnému umenšování svátostí ve jménu Slova a víry. *Nullum sacramentum sine / absque fide!* Svátost bez víry je platnou svátostí, ovšem svátostí postrádající (dobrého) užitku. Je tedy víra předpokladem správného užití křtu, není však podmínkou jeho platnosti. „*Je-li Slovo při vodě přítomno, je křest pravý, i když k němu nepřistupuje víra, neboť moje víra nečiní křest (křtem), nýbrž křest přijímá. Křest tedy není nepravý tím, že není zároveň správně přijímán nebo užíván*“.¹⁴

1.3.3.1. Luther kolísá mezi (1) tradičním odkazem k *fides aliena*: k přítomné zástupné víře druhých (především kmotrů) nebo k budoucí víře samotných křtěnátek a (2) odvážným postulováním *fides propria*: před křtem či při křtu konstatovatelné (někteří pozdější luterští teologové: po křtu, tj. právě křtem způsobené) vlastní víry křtěných nemluvnat. O *fides infantium* – jediném po mém soudu konsekventním argumentu pro *baptismus infantium* – jsou dnes, po stoletích protestantského racionalismu a intelektualismu,¹⁵ opět ochotni vážně uvažovat psychologicky (dez)orientovaní teologové, kteří onu blíže tak nesnadno specifikovatelnou, nám dospělým nedostupnou víru batolat umísťují v blízkosti fenoménů jako apriorní pradůvěra, primárně pozitivní vztah k rodičům a okolnímu světu atd.

1.3.3.2. Calvin v I. vydání *Institute* (1536) ještě opatrně mluví o dětské víře,¹⁶ v dalších vydáních této dogmatiky reformace už plně opanuje pole druhotně-biblický argument starozákonní obřízkou a Ježíšovým dětským evangeliem (1559).¹⁷ Pro ženevského reformátora hraje rozhodující úlohu nikoli křesťanské individuum, nýbrž křesťanská komunita: Do obecenství Božího lidu, ano, do Božího království patří i nedospělí. Základní vyznavačskou jednotkou, minicírkví, je křesťanská rodina. Pozor: argumentace stěží použitelná v konfesijně nekompaktní rodině a zcela nepoužitelná tam,

¹⁴ GK IV, BSLK 701, něm.39–45/lat.53.

¹⁵ Nejinak celoživotní kritik protestantského intelektualismu Emil Brunner: „*absurdní tvrzení*“. *Dogmatik III. Die christliche Lehre von der Kirche, vom Glauben und von der Vollendung*, Zürich 1960, s. 73.

¹⁶ Ioannis Calvini *Opera selecta* (=OS) I, ed. P. Barth, München 1926, s. 136. Čes. př. F. M. Dobiáše Jan Calvin, *Institute*. Učení křesťanského náboženství, Praha 1951, s. 141n.

¹⁷ *Institutio christianae religionis* (=Inst IV, 16, 1–32) s výmluvným titulem *Paedobaptismum cum Christi institutione et signi natura optime congruere*.

kde by jeden z rodičů křtu svého dítěte bránil a druhý by se jej pokusil uskutečnit za jeho zády pokoutně!

1.3.3.3. Dějiny Jednoty bratrské nám názorně předvádějí vývoj od sekty k církvi. Její duchovní otec **Petr Chelčický**, který by logikou svého myšlení měl inklinovat k odmítnutí křtu dětí, se postavil ve *Zprávách o svátostech* (1432–1436) pouze proti všeobecnosti křtu, proti paušálnímu křtění „*všeliké(ho) množstvie*“. Křest dítek (skutečně) křesťanských rodičů nemá být odmítán, jakkoli „*bezpečnější jest křest na těch, ješto rozum mají a povoluje zřejmě pravdě Kristově*“.¹⁸ Bratři, jejichž nejednotnost a kolísavost v této věci předznamenal, zpočátku považovali za platný pouze vlastní, tj. v Jednotě vykonaný křest dospělých věřících, a proto odmítali křtít děti členů Jednoty a naopak (znovu) křtili dospělé konvertity, tj. pokřtěné katolíky. Počínaje rokem 1478, kdy byli lépe poučeni pražskými univerzitními mistry, přestávají odkládat křest dětí bratrských rodičů do dospělosti a začínají sami křtít bratrské dívky rozumu nedošlé; počínaje rokem 1534, pod vlivem reformace Lutherovy upouštějí i od druhého křtu přistupujících.¹⁹ **B. Lukáš Pražský** píše v *Odpovědi Lutherovi* (1523): „...*Lépe jest tak (druhým záměrem, tj. eklesiologickým, nikoli soteriologickým) křtíti, než nekřtíti*“ vůbec.²⁰ Ovšem pozor: právě Jednota obnovila katechumenát a darovala světovému protestantismu confirmaci.

1.3.3.4. V teorii reformačních církví nakonec převáží – dogmaticky zcela oprávněný, leč kontextuálně nesourodý – poukaz na křest jako dokumentaci prvotnosti Boží lásky k nám před naší láskou k Bohu.²¹ V **praxi** se církvě vzešlé z reformace – na podnět **B. Lukáše** přejatý přes Erasma Rotterdamského **Martinem Bucerem** – uchýlí k faktickému rozdělení dětského křtu do dvou aktů: křtu a confirmace. Klasické protestantské církve takto nepřímou doznávají, že křest nedospělých je křest neplnohodnotný, neúplný, polovičatý, dožadující se svého dovršení, naplnění a zhodnocení v pozdějším

¹⁸ Vyd. Milan Opočenský a Amedeo Molnár, *Acta reformationem bohemicam illustrantia* (1), Praha 1980, 3–94, s. 17 a 27.

¹⁹ Srv. Rudolf Říčan, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957, ss. 61n a 148n, a Jos. Th. Müller / F. M. Bartoš, *Dějiny Jednoty bratrské I*, Praha 1923, ss. 110, 130–133, 294–305.

²⁰ F 2a, podle: Amedeo Molnár, *Bratr Lukáš, bohoslovec Jednoty*, Praha 1948, s. 92.

²¹ Biblicky: *1J 4, 10.19*. V témže smyslu nejvýznamnější katolický teolog našeho století: „*To, co se děje ve křtu dítěte, pouze zřetelněji zjevuje, co se neustále děje k naší spáse: Bůh nás předchází, jeho milost nás obklopuje, ještě než ji voláme, On nás navštěvuje dříve, než můžeme zaklepat na Jeho dveře, On nás už nalezl, abychom jej mohli hledat.*“ Karl Rahner, *O svátostech v církvi. Meditace*, Praha 1993, s. 24. Něm. *Über die Sakramente der Kirche – Meditationen* (1957–1974).

veřejném vyznání víry pokřtěných.²² Jak pravil velký **F. D. E. Schleiermacher**: „*Křest dětí je jen tehdy úplným křtem, když je k němu přidáno vyznání víry po dokončeném vyučování viděno jako poslední k němu ještě přínáležející akt*“.²³

1.3.4. Důslední anabaptisté?

Nedůslednost a rozkolísanost postojů reformátorů rozpoznali **(ana)baptisté**, kteří přišli se skutečnou dějinnou novotou: požadavkem ‚*křtu věřících*‘. V očích Lutherových nešlo ovšem o nic jiného než o ústup od jedinou nabyté reformační jistoty spasení k předreformačním traumatům nových a nových nejistot, vedoucích k sebevzhlížení buď desperativnímu nebo triumfalistickému. Z levého křídla reformace tak v praxi vzešly alternativní ‚baptistické‘ církve, v teorii pak speciální učení o křtu dětí. V jednom bodě novokřtěnci přece jenom neprolomili církevní tradici: Volali po řádném křtu jako po křtu jedině platném, u takového platného křtu však trvali na jeho neopakovatelnosti. Jinak řečeno: Ze svého úhlu pohledu nejsou novo-křtěnci, nýbrž křtěnci, protože nekřtí znovu, nýbrž křtí teprve platně. Vyznavačský křest pak již opakován být nemá.

1.3.5. Jeden římský křest?

1.3.5.1. Dávali se **tajní evangelíci** pobělohorské doby vedle svého jim vnuceného katolického křtu znovu křtít tajně přicházejícími evangelickými pastory nebo se dokonce sami křtili laickým křtem? Z doby toleranční máme doklady z východních Čech pro svépomocný, laický křest v domácnostech přestupujících nekatolíků, kteří odmítali pro své děti křest podle katolického ritu konaný římsko-katolickým knězem.²⁴

1.3.6. Konec většinové křesťanskosti

Novověk otevřel možnost veřejně praktikované nekřesťanskosti. Křesťní uvažování se posouvá od úvah soteriologických (vztah křtu k mé věčné spáse) k úvahám eklesiologickým (kdo zde a nyní tvoří Kristovu církev). Disentéři levého křídla protestantismu postavili proti lidové církvi, která křtí šmahem všechny děti ve svém dosahu, církev vyznavačskou, která křtí

²² Při paušálním konfirmování všech pokřtěných – opět s ohledem na prarodiče, členy sboru etc. – se ovšem problém pouze přesouvá z problémového křtu do problémové konfirmace. „*Konfirmační nouze*“ ... představuje pouze reflex a symptom křesťní nouze. *A křesťní nouze je zase nouze dětského křtu.*“ (K.Barth, *KD IV/4*, s. 208).

²³ *Der christliche Glaube nach den Grundsätzen der evangelischen Kirche im Zusammenhange dargestellt* (2. vyd. 1830–1831), ed. M. Redeker, Berlin 1960, § 138, Bd. 2, s. 335.

²⁴ Zdeněk Jan Medek, *Na slunce a do mrazu. První čas josefinské náboženské tolerance v Čechách a na Moravě*, Praha 1982, 196–198.

obezřetně a vybíravě, což může (ale nemusí) znamenat: která nekřtí děti. Křest nemluvnat prokazatelně slouží sebereprodukcí lidové církve s jejími sborovými kartotékami, mrtvých duší, které se „dají vypsát z církve“ nikoli pod tíhou antiklerikálních totalitních režimů, nýbrž až pod hrozbou pohledávek berních úřadů. S pronikavou revizí křestního učení nepřišel nikdo menší než nejvýznamnější evangelický teolog novověku **Karl Barth**. Nevychází při tom z pozic baptistických, nýbrž reformačních, a nepřechází na pozice baptismu, nýbrž setrvává v klasickém protestantismu. Chci říci: Při vši kritice křtu nemluvnat nakonec neprohlašuje křest nemluvnat za ne-křest. Vlastně tak aplikoval na křest nemluvnat proslulou augustinskou zásadu platnosti křtu heretiků: „...*sic non recte foris datur, sed tamen datur*“.²⁵

1.3.6.1. V *Křesťanském učení o křtu*²⁶ (1943) Barth chápe náš křest jako naši chtěnou a vědomou účast na Kristově křtu Duchem (= na jeho smrti a vzkříšení), který dosvědčuje, zpodobňuje, vyobrazuje. To se však může těžko díť u nemluvnat, jež ke křtu sama nepřicházejí, nýbrž jsou přinášena, a jež jsou před svým křtem a při svém křtu odsouzena k mlčení, protože zatím nemohou říci buď vůbec nic nebo alespoň nic smysluplného k tomu, co se na nich odehrává. Křtěnec však má být svému křtu přítomen jako „partner Ježíše Krista“, který dotázán vyzná své svobodné rozhodnutí pro Krista.²⁷ „*Křest bez odpovědné ochoty a připravenosti křtěnce je opravdový (wahr), skutečný a účinný, leč ne správný (pravý, recht), ne v poslušnosti, ne řádně vykonaný, a proto nutně zatemněný křest. Nemusí a nesmí být opakován. Představuje však ránu na těle církve a nemoc pokřtěných, které sice mohou být uzdraveny, které však jsou natolik nebezpečné, že tu ... církvi vyvstává otázka, jak dlouho se ještě chce proviňovat ... svévolnou křestní praxí, která způsobuje tuto ránu a tuto nemoc.*“²⁸ Jakkoli tedy problematicky pokřtění, svůj křest jsme si sami neudělili, tedy si ho ani sami nemůžeme odejmout. Mohu sice přestat jako pokřtěný žít („*stát se muslimem, estétem nebo ateistou, nacionálním socialistou nebo bolševikem nebo – horší než to všechno! – heretickým nebo také líným či domnělým křesťanem*“), zůstávám ovšem pokřtěný, tj. stojím pod nesmazatelným znamením několika dávno uschlých kapek vody, znamením, jež bývá žel

²⁵ *De baptismo contra Donatistas* (De bapt.I, 1, 2; 400–401), MPL 43, 107–244, 109, 27n.

²⁶ *Die kirchliche Lehre von der Taufe*, ThSt 14, Zürich 1943, 3. vyd. 1947. Srv. populárně: Jan Štefan: *Jednou = jednou provždy. Karl Barth o křtu poprvé* in: *Český bratr* 13/1996, s. 4.

²⁷ *Die kirchliche Lehre*, ss. 40, 38n.

²⁸ *Die kirchliche Lehre*, ss. 28n.

často dáváno v posměch („rovněž Hitler a Stalin“), jímž však proto nemá být pohrdáno.²⁹ Čest našeho křtu vodou totiž spočívá právě v jeho jednorázovosti, odrážející jedinečnost a neopakovatelnost Ježíšova křtu Duchem: „*Neboť jednou Ježíš Kristus zemřel za naše hříchy a jednou byl vzkříšen z mrtvých pro naši spravedlnost: EFAPAX, jednou provždy*“.³⁰

1.3.6.2. Křestní fragment Církevní dogmatiky³¹ (1967) radikalizuje Barthův kriticismus a odmítá jakýkoli kompromis s tisíciletou tradicí. Monumentální konstrukce je postavena na sugestivní, leč ze všech stran problematizované³² barthovské dialektické figuře: *křest Duchem* jako *opus Dei* – *křest vodou* jako *opus hominum*. V barthovské terminologii: Boží slovo (*Wort*), dar (*Gabe*), příkaz od Boha, indikativ, dogmatika – lidská odpověď (*Antwort*), úkol (*Aufgabe*), poslušnost člověka, imperativ, etika. Christologizace je tu totální: „... *příkaz ke křtu udělil Ježíš prakticko – fakticky ...tím, že dal sebe sama od Jana pokřtít*“.³³ (Barth zabrousil i do liturgiky: návrhem nahradit v křestní liturgii užívaný matoušovský křestní příkaz zprávou o křtu, nejlépe podle *Mt 3, 13n.*)³⁴ Podtitul svazku „*Křest jako založení / zdůvodnění (Begründung) křesťanského života*“ napovídá, že původně zamýšlený § 75 *Církevní dogmatiky* měl být součástí etiky smíření – křest jako odpověď na otázku: Co mám jako křesťan dělat? Neboť jako stál vodní křest na počátku Ježíšova veřejného života, tak má stát vodní křest jako první krok na cestě víry na počátku křesťanského života každého křesťana.³⁵ Barth znovu

²⁹ *Die kirchliche Lehre*, s. 45.

³⁰ *Die kirchliche Lehre*, s. 48.

³¹ *KD IV/4*. Srv. populárně: Jan Štefan: „*Neboť tak je třeba, abychom naplnili všechnu spravedlnost...*“ *Karl Barth o křtu podruhé* in: *Český bratr* 14/1996, s. 4.

³² Z hlediska **novozákonní** teologie: „*Roztržení křesťanského křtu do božského křtu Duchem a ... lidského křtu vodou je dogmatická konstrukce bez biblické základny.*“ (E. Dinkler, *Taufaussagen*, s. 153). Z hlediska **systematické** teologie: Jeden termín ‚křest‘ Barthovi slouží jako označení pro tři různé skutečnosti: pro křest vodou, pro křest Duchem a pro zdánlivě nadřazený pojem křest pro oba křty, které ovšem Barth právě odmítá vidět jako dvě diferenciace téhož genus; je zřejmé, že pojem jakéhokoliv ‚vodního‘ křtu může být vytvořen toliko v polemice či antitetice ke křtu ‚vodnímu‘ jako křtu původnímu. (E. Jüngel, *Karl Barths Lehre von der Taufe. Ein Hinweis auf ihre Probleme*. ThSt 98, ss. 17 + 27nn). „*Hlavní nedostatek barthovského učení o křtu je, že sice víme, co to je křest vodou, avšak pod křtem Duchem si nedokážeme představit nic konkrétního.*“ (Hans-Georg Fritzsche, *Lehrbuch der Dogmatik IV. Ekklesiologie – Ethik – Eschatologie*, Berlin 1988, s. 152, pozn. 1.)

³³ *KD IV/4*, s. 57.

³⁴ *KD IV/4*, s. 170.

³⁵ E. Jüngel výstižně nazývá Barthovo křestní učení *KD IV/4* „*existenciální interpretací příběhu Ježíše Krista*“ a „*existenciální interpretací křesťanského křtu*“ (*K. Barths Lehre*, ss. 37 + 23n).

rozehrává dvě velká témata reformace: (1) luterské téma křesťanské svobody a (2) reformované téma křesťanova vyvolení. (1) Křest je nám uložen, přikázán; naše svoboda není iluzorní *liberum arbitrium*: buď křest, nebo ne-křest. Jsme svobodni „*ne od, nýbrž ke křtu*“ jako k tomu „*nejlidštitějšímu, nejhumánnějšímu!*“ co vůbec můžeme učinit.³⁶ Řečeno značně nebarthovskly: Křest jako existenciální par excellence, kdy jsem skutečně a pravdivě sám sebou jako nikdy v životě. (2) Ve věci svého křtu se rozhodujeme každý sám za sebe. Naše volba je ovšem volbou Boží předvolby, tedy nezopakováním volby adamovsko-evovské. Bůh čeká na mé malinké ano, jímž přitakávám jeho velikému Ano. Křest představuje ‚dobrý skutek‘, který není ani sakramentalisticko-katolickým ‚vnějším skutkem‘ pokřtěnosti, ani mysticko-blouzniveckým ‚vnitřním skutkem‘ prožitku.³⁷ Církev ježíšovského křtu bude kvalifikovanou menšinou, „*malým, značně nečetným společenstvím cizinců (Fremdlingenschaft), zato však od mnohého balastu osvobozeným a tedy mobilním bratrstvem uprostřed národů*“;³⁸ tvořit ji budou ne poslední spravedliví/é, nýbrž první ospravedlnění/é.

1.3.7. Konec konstantinského věku?

1.3.7.1. Proti Barthovi se ozvali luterští teologové, odmítající jak jeho teologii jako celek, tak konkrétně jeho teologii křtu. Bezmála tragikomické je, že proti údajnému objektivistovi napochodovali s důrazem na transsubjektivní Boží jednání ve křtu právě ti, jímž on vytýkal subjektivismus. Nejrozhodněji hájil monergismus milosti dualistický antibarthián **Werner Elert**. Otázku: Proč křtít děti? je prý třeba obrátit: A proč nekřtít děti? „*Co se týče dětí, otázka nemůže znít, zda církev má právo vykonávat křest také na nich, nýbrž, zda má právo děti z křtu vylučovat*“.³⁹ Podobně jako Barth i Elert zdůvodňuje křesťanský křest událostí z *vita Jesu*: svým slovem a činem, žehnáním dětí a vzkládáním rukou na ně prý Ježíš jeruzalémské děti jaksi přede-křtil. „*Křesťanský křest na nich ještě nemohl být vykonán, protože ještě nebyl ustanoven. Janovský křest na nich nemusel být vykonán, protože obdržely víc, než by jim janovský křest mohl dát. Byly samotným Kristem přijaty do Království, které Křtitel jen zvěstoval*“.⁴⁰ Církev se má přednostně orientovat – daňkovskou terminologií – na faktu Ježíšova křestního konání, nikoli na verbech své křestní věrouky! Antibarthovský

³⁶ *KD IV/4*, ss. 173, 157.

³⁷ *KD IV/4*, s. 116

³⁸ *KD IV/4*, s. 185.

³⁹ Elert, *Der christliche Glaube*, s. 447, orig. s proloženými místy.

⁴⁰ Elert, s. 448.

luteranismus učí: Křest je *opus Dei*, pro člověka představuje „čistý čin příjmu“, „to, co se mně přihodilo“ („ein Widerfahrnis“).⁴¹ Veskrze pasivní, receptivní roli křtěnce při křtu pochopitelně zpodobňuje křest nevědomého a bezbranného nemluvněte mnohem lépe než křest uvědomělého a kdečeho-
schopného dospělého. „Ve křtu dětí církev nejjasnějším způsobem vyjadřuje, že křest je toliko činem Božím, konaným na křtěnci, v žádném případě skrze křtěnce“⁴². Ptám se: Je do kostela přinesené batole opravdu bezzbytku vydáno do rukou dobromyslně křtící církve? Dobře, neumí mluvit tohle ne-mluvně, ale co když se vyjádří jinak a neméně srozumitelně, že nechce být – neříkám pokřtěno, nýbrž – teď křtěno, tj. rozeře se vám na celý kostel? Připouštějí jeho odmítavé posunky jiný výklad než zdráhání se přijmout křest? Není pak všechna názornost milosti předcházející rázem vepsí?

1.3.7.2. Jako určité kuriosum uvádím postoj **Willy Marxena**, známého především radikálními tezemi o vzkříšení, ze spisku *Smíme křtít malé děti? Falešně postavená otázka* (1969). Extrémně levicový bultmannovec odmítá křestní buď – anebo a postuluje dva křestní obyčeje, oba stejně dobře možné, které spolu ovšem mají velmi málo společného. „Přistupuje-li k Slovu svátost (křest dospělých), má křest jinou funkci a jiný obsah, než když přistupuje k svátosti Slovo (křest dětí).“ Oba křestní zvyky prý máme a můžeme „ježíšovsky naplnit“.⁴³ Barth se tedy právem obával, že lze demytologizovat bezmála cokoli, ne však křest dětí!⁴⁴

1.3.7.3. Barthova revize křestního učení narazila na neporozumění a odpor nejenom v luterských evangelických církvích německé pozdně měšťanské společnosti, nýbrž i v manifestovaně kalvinistické, latentně však blouznivecké ČCE v reálně-socialistickém Československu. **XI. Synod ČCE** (1953) zrovnoprávnil dvojí podobu křtu, byla otevřena možnost tzv. prezentace (*Prosba za požehnání pro nepokřtěné dítě / Uvedení dítěte do sboru*).⁴⁵ Rozhled po křestní diskusi, vedené na stránkách ‚křestního (9.) čísla‘ *Křesťanské revue*,⁴⁶ již se z tehdejší ‚barthiánské‘ *Komenského evangelické*

⁴¹ ib.

⁴² Elert, s. 452.

⁴³ *Darf man*, s. 44 („von Jesus her füllen“).

⁴⁴ V předmluvě ke KD IV/4, s. XII.

⁴⁵ *Agenda Českobratrské církve evangelické. Bohoslužebná kniha. Díl první*, Praha 1983, s. 133nn. Tento náhradní ritus se ovšem, řečeno s Barthem – žel spíše než *présentation* blíží *bénédiction*, tedy „křtu bez vody“ (KD IV/4, s. 213).

⁴⁶ KR XXII/1955, 281–300.

bohoslovecké fakulty účastnili její profesori M. Bič, J. B. Souček, F. M. Dobiáš a J. Smolík, nutí k zamyšlení. Jedna obhajoba dětského křtu za druhou, jako kdyby jejich basilejského učitele nikdy nebylo! Podle úvodního slova **Amedea Molnára** se perverzní paušalizace křtu dětí, typická pro konstantinský věk, netýkala věku předkonstantinského a nebude se týkat ani věku pokonstantinského – praktikujme tedy obojí podobu křtu.⁴⁷ **J. B. Souček**, v novozákonních i historických úsudcích tradičně zdrženlivý, upozorňuje, že návrat k výlučnému křtu dospělých by mohl znamenat místo návratu k misijnímu křtu rané církve vybočení do nekontrolovatelného anarchismu.⁴⁸ Dnešní situace mu, žel, dala plně za pravdu. **F. M. Dobiáš** se ve svém objektivismu vybarvuje jako pseudobarthián: „*Proti tomuto moru vlastní chlouby nebo aspoň spokojenosti se sebou stojí křest nemluvnátek. – Vždyť křest znamená smrt právě toho člověka, který by rád o sobě mluvil, který by rád na sebe upozornil a který o sobě myslí jako o první osobě. – To, na čem si chceme zakládat, to nám křest dítek odnímá. To, čím bychom se chtěli chlubit, to nám křest dítek rozbíjí*“.⁴⁹ Takoví jste byli, žáci Barthovi, v mezidobí mezi dvěma Barthovými slovy o křtu? Stručná recenze *KD IV/4* z pera tentokrát **J. B. Jeschkeho** jediným slovem neprozrazuje autorovo vlastní stanovisko.⁵⁰ V oficiální teologii převládla představa, že bezmála každý křest dítěte uprostřed sborového shromáždění je vyznavačskou záležitostí heroických rodičů. Neváhám říci, že se jednalo o zbožný sebeklam. Konstantinský věk pouze přešel do nové fáze, vrchnost už nesídlila na zámku, nýbrž v místních kremlech, a církve nadále „*s křestní vodou zacházela neuctivě a marnotratně*“.⁵¹

1.4. Systematická teologie

1.4.1. Katolické minimum *de baptismo*

Systematická teologie traktuje křest obvykle v rámci sakramentologie ve zvláštním článku, do něhož vyúsťují již učiněná rozhodnutí hamartologicko – soteriologická a z něhož pak vyplývají další rozhodnutí eklesiologická. Katolický konsensus vypadá asi takto: Křest je Kristem ustanovená

⁴⁷ *Živá otázka*, 281n.

⁴⁸ *Několik otázek novozákonního učení o křtu*, 282–287.

⁴⁹ *Proč křtíme nemluvnátka*, 297–300, s. 300.

⁵⁰ *Křest zakládá křesťanský život*, *KR XXXVI/1968*, 213n. Eberhard Jüngel zakončil svůj pronikavý rozbor důrazem na integrální souvislost křestního fragmentu s celou předcházející *Církevní dogmatikou* a dodává na adresu všech rádo-by-barthovců: „*Kdo chce křtít kojence, nemá se na kazatelně živit z Barthova učení o predestinaci*.“ (*K. Barths Lehre*, s. 53).

⁵¹ *KD IV/4*, s. XII.

svátost, udílená vodou při vyslovení trojiční formule, působí smytí dědičného hříchu, osobních hříchů spáchaných do křtu a všech trestů za hříchy, do pokřtěné(ho) vlévá milost posvěcující, udílí mu/ji nesmazatelné znamení, včleňuje jej/ji do Kristovy církve.⁵² Pokud jde o často diskutovanou nezbytnost křtu ke spasení: Je nutný, ovšem nikoli absolutně nutný⁵³ (*necessitas ordinata*, nikoli *necessitas absoluta*).⁵⁴ Za zaznamenání stojí: (1) S problematizací křtu jako křtu, s požadavkem přestat křtít, popř. nekřtít, přišli v okrajovém prostoru křesťanské církve spiritualisté, kteří proti vnějšímu křtu dětí i dospělých vodou postavili vnitřní křest Duchem. (2) Až na nouzová sebepokřtění prvních anabaptistů nebyla zpochybňována nezbytnost přítomnosti dvou, křtěnce a křtitele, tj. nikdo nezačal praktikovat sebekřtění, křest vykonaný sám na sobě.⁵⁵

1.4.2. Základní alternativa: onticky, nebo noeticky?

Pro otázku: křest dětí – křest dospělých? je rozhodující dvojí možnost, jak chápat působení, účinek křtu:

(1) **Kauzativně, generativně:** Křest působí, účinkuje naše spasení; jsme spaseni skrze svůj křest. Tak svátostný realismus východního (řeckého)

⁵² Podle Josef Neuner – Heinrich Roos, *Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung*, neubearb. von Karl Rahner und Karl-Heinz Weger, lic. vyd. Leipzig 1980. Křtu se týkají *Canones de sacramento baptismi 1–14*, 7. zasedání (1547) **Tridentského koncilu** (NR 532–545 = DS 1614–1627); dětského křtu poslední dva kánony (NR 544–545 = DS 1626–1627) anathematizující odkládání křtu do rozumného věku, překřtění v dětinství pokřtěných a nezbytnost ratifikace křestního slibu v rozumném věku.

⁵³ **Katechismus katolické církve** (1994) v odstavcích 1257–1261 O nezbytnosti křtu: „1257: *Sám Pán tvrdí, že křest je nezbytný pro spásu. ... Křest je nezbytný ke spáse pro ty, jimž bylo hlášáno evangelium a kteří měli možnost žádat o tuto svátost. Církev nezná kromě křtu jiný prostředek, aby zajistila vstup do věčné blaženosti; ... Bůh spojil spásu se svátostí křtu, nicméně on sám není na své svátosti vázán.*“ „1260: *... Každý člověk, který hledá pravdu a plní Boží vůli tak, jak ji poznává, může být spasen, i když nepoznal Kristovo evangelium a jeho církev. Dá se předpokládat, že by tyto osoby projevil výslovnou touhu po křtu, kdyby poznaly, že je nezbytný.*“ „1261: *Co se týká dětí, které zemřely bez křtu, církev nemůže nic jiného, než je svěřit Božímu milosrdenství, jak to také dělá při pohřebních obřadech za ně. Velké milosrdenství Boha, který chce, aby se všichni lidé spasili, a Ježíšova něha k dětem... nám totiž dovolují doufat, že je nějaká cesta spásy pro děti, které zemřely bez křtu. Tím naléhavější je proto výzva církve nebránit dětem, aby přicházely ke Kristu prostřednictvím daru svatého křtu.*“ (Čes. př. Praha 1995, s. 327.)

⁵⁴ Latinská formulace ovšem pochází z pera luterána Petera Brunnera ze závěru jeho studie *Die evangelisch-lutherische Lehre von der Taufe* (1951) in: *Pro Ecclesia* (I). *Gesammelte Aufsätze zur dogmatischen Theologie*, Berlin – Hamburg 1962, 138–164, s. 164.

⁵⁵ V novodobé evangelické teologii se čas od času objeví intelektualistické zlehčování křtu, např. u W. Marxsen: „*Církev by nic nechybělo, kdyby neměla křest nebo kdyby křest dále nevykonávala, neboť křest neposkytuje víc než to, co se nabízí tomu, kdo ve víře přijímá kázané evangelium.*“ (*Darf man*, s. 38).

i západního (římského) katolicismu a pravé větve reformace (anglikanismu a luterství). K takovému křtu se po celý život vracíme (*reditus ad baptismum*), na něj se rozpomínáme (*Baptisatus sum*), k němu jsme voláni, popříp. se k němu znovu přiznáváme jednorázově (konfirmace) nebo opakovaně (obnova křestního slibu). Ke spáse je poměrně nezbytný (*necessitas medi*). Proč křtít? Aby X.Y. mohl být spasen.

(2) **Signifikantně, kognitivně:** Křest znázorňuje, vypodobňuje naše spasení; ze křtu se o svém spasení dozvídáme a křtem se k svému spasení hlásíme. Tak svátostný symbolismus levé větve protestantismu (kalvinismus, protestantské denominace počínaje metodismem). I k tomuto křtu se můžeme stále vracet, na něj se rozpomínat, k němu být voláni, k němu se opětovně přiznávat. Ke spáse nutný není, je však pro spásu dobrý a prospěšný (*necessitas praecepti*). Proč křtít? Protože to Kristus přikázal a protože to tak stojí v Písmech.

1.5. Praktická teologie

1.5.1. Homiletika

V padesátých letech rozvířil **Josef Smolík** v českém evangelictví debatu barthovským sloganem „*svátostný prostor*“ a ve svých skriptech z homiletiky nasměroval událost kázání do „*prostoru církve vymezeném svátostmi*“. V konkrétní homiletice se přimlouvá za častější tematizaci křtu v kázání.⁵⁶

1.5.2. Liturgika

Karl Barth si představoval ideální bohoslužbu jako bohoslužbu postupující od křtu jako výchozího bodu přes kázání k večeři Páně jako bodu cílovému.⁵⁷ **Josef Smolík** pochvalně zmiňuje alespoň probíjení návratu křtu z ložnic rodiček či měšťanských salónů do řádných nedělních bohoslužeb.⁵⁸

1.5.3. Katechetika

Křestním slibem rodičů zdůvodnil na počátku sedmdesátých let **Josef Smolík** katechetický závazek rodičů i katechetickou odpovědnost celého

⁵⁶ *Radost ze Slova. Náčrt homiletiky*, Praha 1983, ss. 35, 148. Smolíkův předchůdce Josef B. Jeschke ve své homiletice zařadil křestní kázání mezi kázání kazuální, neboť v křestní bohoslužbě zcela samozřejmě počítá se dvěma kázáními – „*jedno křestní, jedno pravidelné*“ –, jejichž souvislost „*kazatel uváží!*“! (*Nauka o kázání. Homiletika*, 1963, 2. vyd. Praha 1971, s. 165n.)

⁵⁷ Např. *Gotteserkenntnis und Gottesdienst nach reformatorischer Lehre. 20 Vorlesungen über das Schottische Bekenntnis von 1560*. Zollikon 1938, s. 187n.

⁵⁸ *Kapitoly z liturgiky*, Praha 1960. „*V rodinách křtíme výjimečně, na klinikách nikoli.*“ (s. 50)

sboru za všechny na jeho území žijící evangelicky pokřtěné děti.⁵⁹ V podmínkách reálného socialismu tak získali farář a staršovstvo určitý nárok, s nímž mohli v předkonfirmačním věku dítěte zazvonit u dveří sboru dávno odcizených rodičů a požadovat na nich, aby přihlásili své dítě na konfirmační cvičení.

Katecheze dospělých v post-totalitní společnosti, v níž dorůstají dospělosti ročníky s datem narození v letech normalizace, se fakticky opět stává tím, čím byla v době prvokřesťanské: přípravou na křest, katechezí katechumenů.

1.5.4. Poimenika

Ve svých zatím posledních prakticko-teologických skriptech **Josef Smolík** vzpomíná Lutherova „*Baptisatus sum!*“ jako účinné pomoci proti případným pochybnostem a pokušením.⁶⁰

1.5.5. Ekumenika

Jeden křest: (1) Vyjadřuje ekumenické minimum většiny (pedobaptistických) církví:⁶¹ *křesťan* – jakkoli toto české slovo pochází prvotně od Krista a teprve druhotně od křtu – = *pokřtěný*.⁶² (2) Slouží klasickému protes-

⁵⁹ *Závazek křtu. Základy katechetiky*, Praha 1974, s. 93. Zdůvodňování preference dětského křtu tamtéž („*přecenění individua, přehlížení rodinného a sborového prostředí*“) stěží přesvědčí. Pohledem pokřtěného argumentuje pro dětský křest ve svém známém dogmatickém kompendiu H. G. Pöhlmann: „*Křest dítěte nevyklučuje osobní rozhodnutí pokřtěného. Naopak, zahrnuje je, protože později člověka nevyhnutelně staví před alternativu říci buď Ano, nebo Ne k svému křtu, zatímco nepokřtěný takovou alternativu nezná a nalézá se takříkaje v neutrálním prostoru.*“ Horst Georg Pöhlmann, *Abriss der Dogmatik. Ein Kompendium*, Gütersloh 1973, 5. rozš. vyd. 1990, s. 310.

⁶⁰ *Pastyřská péče*, Praha 1991, s. 37.

⁶¹ Johannes Brosseder in: **Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe** tvrdí, že katolická církev uznává křest vykonaný adventisty, Novoapoštolskou církví a mormony (nikoli ovšem Svědky Jehovovými a Křesťanskou vědou): „*Zásadně platí: Každý člověk, ať je křesťan nebo není, může každého, kdo si žádá křest tak, jak je v křesťanstvu udělován, platně pokřtít. chce-li konat to, co křesťané (církev) konají: přijemce křtu musí proto, aby mohl být platně pokřtěn, přinejmenším mít intenci přijmout to, co církev chápe jako křest; jestliže to výslovně nechce přijmout, byl by tím křest vykonaný proti jeho vůli neplatný.*“ (*Erweiterte Neuauflage*, München 1991, Bd. 5, s. 111) Tato vpravdě katolická šňře je dána instrumentálním pojetím církevního udělovatele svátosti jako pouhého nástroje v rukou Kristových, který je vlastním „*křtitelem*“. Tak již Aurelius Augustinus: „*Hic est qui baptizat.*“ *Tractatus in Joannis Evangelium* (Tract. Io. Ev. 5, 18; 407–417), MPL 35, 1379–1976, 1424, 16n. S hrůzou vzpomínám na nejmenovaného faráře ČCE, který se na jejím synodu pokusil zpochybnit vzájemně uznání křtu dotazem, zda „*katolíci křtí řádně*“.

⁶² Jan Blahoslav, **Grammatika česká** (1571): „*Křtiti jest okřistiti, staří říkali křesťana udělati.*“ „*Křesťan dicitur ne od křtu prvotně, ale od Krista: a Christo n. descendit Christianus a od Krista jest křest.*“ Metonymií sleduje a dokládá Antonín Frinta v *Náboženském názvosloví československém*, Praha 1919, 37–40.

tantismu jako sebeidentifikační znak vůči baptistickému protestantismu: Evangelické církve rozpoznáme od baptistických právě tím, že křtí (také) děti.⁶³

2. Závěry

2.1. Nový zákon: křtít spíše dospělé než děti

Nový zákon svědčí pro křest dospělých, resp. nesvědčí pro křest dětí. „Křest dětí v nejranějších sborech nemůže být na základě novozákonních spisů ani dokázán, ani vyloučen“.⁶⁴ „Bezmála jednomyslný výsledek exegetických zkoumání k této otázce je: Z Nového zákona možnost křtít také nedospělé děti nelze vyvrátit a nutnost křtít je nelze dokázat“.⁶⁵

2.2. Apoštolská církev: křtít jen děti křesťanských rodičů.

Jestliže se církev poměrně záhy rozhodla spolu-křtít nedospělé děti, šlo výhradně o děti křesťanských rodičů. „Falešná není praxe křtu dětí, nýbrž praxe křtu dětí nevěřících rodičů. Problém křtu nemluvnat je problém rodičů“.⁶⁶

2.3. Ekumena: křtít po křestním katechumenátu a křtít jen jednou.

V současnosti se můžeme – často napříč tradičními konfesemi – setkat se třemi základními postoji ve věci dětského křtu:⁶⁷

1. Křest dětí je za jistých podmínek přikázán.

2. Křest dětí je třeba přenechat volnému rozhodnutí rodičů.

3. Křest dětí nemá smysl, a proto je třeba jej odmítnout.

Mezi (1) tradičním stanoviskem katolicko-lutersko-anglikánským a (3) tradičním stanoviskem baptistickým se nachází (2) středová pozice ČCE. Ovšem pozor:

⁶³ Tedy: katolíci + evangelíci versus baptisté, nikoli: katolíci versus evangelíci. Mýlil se tedy onen konfirmand jedné polabské vesnice, který na mou otázku: Proč jsme pokřtěni?, odpověděl: „Aby se poznalo, kdo je evangelík a kdo je katolík.“

⁶⁴ Edmund Schlink, *Ökumenische Dogmatik. Grundzüge*, Göttingen 1983, 2. vyd. 1985, s. 488.

⁶⁵ Wilfried Joest, *Dogmatik II. Der Weg Gottes mit dem Menschen*, Göttingen 1986, s. 574.

⁶⁶ Pöhlmann, *Abriß*, s. 311.

⁶⁷ Shrnutí podle Güntera Kocha ze *Slovníku katolické dogmatiky (Lexikon der katholischen Dogmatik)*, Hg. Wolfgang Beinert, Freiburg 1987, čes. přek. Olomouc 1994, s. 305, čes. př. s. 164).

2.3.1. Nechceme-li zaostávat za katolíky,⁶⁸ musíme neprodleně začít dodržovat **křestní disciplínu**. Křestní rozhovor faráře s rodiči a případný následný rodičovský katechumenát „nemá za úkol víru rodičů (školsky J.Š.) *examinovat nebo detektivně zjišťovat, nýbrž posilovat a případně ji dokonce probouzet... Neshledáme-li u rodičů zjevnou nevěru, pak církev může a dokonce musí (J.Š.:?!) vykonat křest nemluvněte*“.⁶⁹

2.3.2. Tomu, kdo odmítá považovat křest dětí za křest a křesťany a křesťanky v dětství pokřtěné znovu křtí, otevíráme cestu do společenství baptistů. **Křestní minimum reformačních církví představuje uznání možnosti křtít (také) děti. Prakticky: nepřekřtívát a nedat se překřtít.** Evangelická církev nemůže ve věci **opakování křtu** připustit žádné údajné „pastorační ohledy“; ty by totiž dříve či později vedly k dalšímu překřtívání jednou pokřtěných, tentokrát již pokřtěných v dospělosti. „...každé svévolné opakování křtu je rouháním vůči křtu a tedy... rouháním vůči Bohu“.⁷⁰

2.3.3. Všechny církve vyznávají a učí nezbytnou spojitost **křtu a víry**. Pedobaptistické církve však tvrdí, že víra a křest nemusejí časově a zkuše-

⁶⁸ **Kodex kanonického práva** (1983). *De baptismo*, CIC 851: „... 2. rodiče dítěte, které má být pokřtěno, a ti, kdo hodlají být kmotry, se řádně poučí o významu této svátosti a o povinnostech s ní souvisejících; farář sám nebo prostřednictvím jiných se stará, aby rodiče byli náležitě připraveni pastoračním poučením i společnými modlitbami; k tomu shromáždí více rodin a dle možnosti je navštíví.“ CIC 868: § 1. „Aby dítě bylo dovolené pokřtěno, je třeba: 1. Souhlas rodičů nebo alespoň jednoho z nich nebo těch, kdo jsou zákonně na jejich místě; 2. opodstatněná naděje, že dítě bude vychováváno v katolickém náboženství. Jestliže tato zcela chybí, odloží se křest podle předpisů partikulárního práva a důvod se oznámí rodičům. § 2. Dovolené se v nebezpečí smrti křtí dítě katolických i nekatolických rodičů, i proti jejich vůli.“ *Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatus / Kodex kanonického práva*, Praha 1994, 388–401.

Římský katechismus (*Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos Pii V. et Clementis XIII. pont. max. jussu editus*, 1566) zmiňuje i krajní případ duševně ne-mocných (amentes), kteří rovněž mají být křtěni bez vědomého souhlasu. (Pars II. Caput II., XXXIX, lat.-něm. vyd. Regensburg 1908, s. 137; čes. přek. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*, Praha 1876, s. 171 jako ot. XXXVIII.)

Instruktivní je pohled do dvou novodobých katolických theologických slovníků, z nichž oba máme k dispozici v českých překladech. **Slovník katolické dogmatiky**: „Křest dětí není sice vhodný za všech podmínek, ale za určitých podmínek představuje nutnost.“ „Když lze křesťanskou víru aspoň v náběžích očekávat, po případě když křesťanští rodiče ji sami mají na mysli, tam je křest dětí přikázán.“ (něm. s. 395, čes. př. s. 164) **Theologický slovník**: „Církev zakazuje – s výjimkou smrtelného ohrožení – křtít dítě, jehož křesťanská výchova není zaručena.“ (Karl Rahner – Herbert Vorgrimler, *Kleines Theologisches Wörterbuch* (1961), 10. unter Mitarbeit von Kuno Füßel völlig neu bearbeitete Auflage, Freiburg 1976, s. 227, čes. př. Praha 1996, s. 145).

⁶⁹ Pöhlmann, *Abriß*, s. 311.

⁷⁰ K. Barth, *Die kirchliche Lehre*, s. 48.

nostně spadat v jedno. „(Nezbytnou) souvislost (víry a křtu) nelze omezit na určitou časovou posloupnost. Víra může křest předcházet, může vzejít skrze křest a může se (z)rodit i po křtu...“⁷¹ „Protože se křest týká života jako celku a nezakládá se v přitakání pokřtěného, je chvíle křtu relativně lhostejná. Je beztak iluzorní si myslet, že by se křestní akt a plné Ano křtěnce kdy mohly neomezeně překrývat“.⁷² „Ani dospělý není (po)křtěn na základě své víry a svého vyznání, jakkoli nemá být (po)křtěn bez nich. – Proto je každý křest – křtem dítěte“.⁷³

3. Teze

3.1. Křest nemluvnat je historicky a teologicky **druhotnou**, odvozenou, nevlastní podobou evangelického, tj. vyznavačského křtu.⁷⁴

3.2. Tato druhotná podoba křtu má svou relativní oprávněnost.⁷⁵ Svůj postoj bych formuloval jako mezipozici mezi výše uvedenými stanovisky 1 a 2 takto: **Křest dětí je za jistých podmínek dovolen.** Myslím při tom zejména na dvojí možné zdůvodnění dětského křtu: (1) Ohledem na křehkost naší víry, která volá po viditelných a hmatatelných ujištěních Boží milosti. (2) Nemožností čelit (pře)tlaku naší naděje a lásky, jež by co nejrychleji a co nejdříve chtěly sdílet dary evangelia s co největším počtem bližních, zejména našich nejbližších.

⁷¹ Schlink, *Ökumenische Dogmatik*, s. 489.

⁷² Gerhard Ebeling, *Dogmatik des christlichen Glaubens. III. Der Glaube an Gott den Vollender der Welt*, Tübingen 1979, s. 326n.

⁷³ Weber, *Grundlagen der Dogmatik II*, s. 677.

⁷⁴ **Agenda ČCE I:** „V současné době nejčastěji žádají rodiče o křest nemluvnat. Základní podoba křtu svatého podle Písma je ovšem křest dospělého.“ (s. 70).

⁷⁵ Pozitivní formulace katolického systematika: „Děti nemusejí být křtěny v kojeneckém věku. – V křesťanské rodině však děti smějí být křtěny.“ (Otto Hermann Pesch, *Kleines katholisches Glaubensbuch*, Mainz 1974, s. 75.) se mi líbí mnohem více než negativní formulace systematika evangelického: „Křest dětí je pouze smysluplný, avšak nikoli nezbytný.“ (Hans-Georg Fritzsche, *Lehrbuch der Dogmatik IV*, s. 150.)

⁷⁶ Jsem nakloněn napsat: Církev, která bude méně často křtít, než dnes křtí a více častěji vysluhovat večeři Páně, než dnes vysluhuje.

⁷⁷ Křtem, při němž od dospělých křtěnců uslyšíme vedle Apoštolského vyznání také jejich krátké vlastní vyznání (jako legitimní alternativu k všelijakým divokým „svědectvím“), zdůrazníme roli jejich (případně i nově přijatého) křestního jména a zplnohodnotníme úlohu kmotrů jako svědků křtu (jak u dětských, tak u dospělých křtěnců). Křtem, k němuž se my již pokřtění budeme při každém křestním shromáždění znovu přiznávat obnovou svého

3.3. Dokážu si představit evangelickou církev, která křtí častěji a raději dospělé než děti, tj. **baptizující lidovou evangelickou církev**.⁷⁶ Proč nezačít obnovu svátostného života, která čeká české evangelictví, právě křtem?⁷⁷

---

křestního slibu. A last not least opravíme nesmyslnou formuli křtu: „N.N., křtím tě...“ užitou v *Agendě ČCE I.* ve všech šesti formulářích křtu (69–96) a bez vysvětlení uvedenou v poznámce 26 na s. 96 („V křestní formuli užíváme křestního jména s přijmením.“), která přešla i do nejnovějšího románu Ivana Klímy *Poslední stupeň důvěrnosti, Spisy sv. 3*, Praha 1996, s. 463.